

HAL
open science

Kvantifikacija imenica pluralia tantum

Aleksandar Stefanovic

► **To cite this version:**

Aleksandar Stefanovic. Kvantifikacija imenica pluralia tantum. Les rencontres philologiques de Sarajevo, Université de Sarajevo, Dec 2012, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. pp.45-67. hal-03836107

HAL Id: hal-03836107

<https://hal.sorbonne-universite.fr/hal-03836107>

Submitted on 1 Nov 2022

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Kvantifikacija imenica *pluralia tantum*

Aleksandar Stefanović

Université Paris-Sorbonne

a.stefano@laposte.net

Kvantifikacija imenica *pluralia tantum*

KLJUČNE REČI: *pluralia tantum*, *kvantifikacija*, *brojni pridevi*, *zbirni brojevi*, *glavni brojevi*, *uzus*, *norma*

U radu se analiziraju različite mogućnosti numeričke kvantifikacije imenica *pluralia tantum* u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku. Daje se istorijski i dijalektološki vidik bez koga se ne može suditi o današnjem stanju i takođe se posvećuje posebna pažnja podacima i gledištima koji se nalaze u jezičkim priručnicima. Konstatuje se, između ostalog, da se stavovi lingvista, autora sadašnjih gramatika, pravopisa i rečnika ne podudaraju sa savremenim uzusom ili uzusima.

U dosadašnjoj se lingvističkoj literaturi bosanskoj, crnogorskoj, hrvatskoj i srpskoj¹ vrlo malo pisalo o kvantifikaciji imenica *pluralia tantum*². Upečatljivo je naime da se u većini normativnih publikacija navedena kvantifikacija pominje samo usput a neki put se u potpunosti previđa. Štaviše, držeći se verovatno zaključaka Vuka Karadžića (1814: 39, 1898: 117) i Đure Daničića (1850: 29, 1872: 50), gramatičari uglavnom registruju brojne prideve (*jedni,-e,-a; dvoji,-e,-a; troji,-e,-a i sl.*)³ (kada oni postoje), npr: *jedne naočare, dvoje pantalone, troja vrata, četvo(e)ra kola* (ali *sto kola*) itd.⁴

Izuzetak su u tom pogledu Peco-Stanojčić (1972: 46-47), Živojnović (1992: 110-111), Barić *et al.* (1997: 219) i Nikčević (2001: 192), koji predlažu zbirne brojeve⁵ [*dvoje, troje,*

¹ Napominjemo da smatramo da su bosanski, hrvatski, srpski i noviji crnogorski jedan jedini „polistandardizovani“ lingvistički sistem, odnosno da su jedan jedini lingvistički sistem sa više standarda.

² Kada se one mogu numerički kvantifikovati, tj. kada označavaju brojive pojmove (tzv. brojive imenice: *naočare, makaze/škare, pantalone/čakšire/hlače, gaće, novine, vrata, vile, grablje i sl.*; neke od njih označuju dakle objekte koji se sastoje od dva temeljno identična predmeta) što nije slučaj npr. imenice *plurale tantum financije*; o tome v. (Znika 2002: 89).

³ I dan danas, neki lingvisti smatraju, neubedljivo, da su brojni pridevi pluralne forme zbirnih brojeva, (v. npr. Stanić-Moračić 1989; Mrazović-Vukadinović 1990; Klajn 1997; Stanojčić-Popović 1997; Mićunović 1999; Simić-Jovanović 2007), što se ni na dijahronijskom ni na sinhronijskom planu ne potvrđuje; o tome v. šire (Stefanović 2010: 230).

⁴ V. (Lalević 1951: 23); (Stevović 1958: 129); (Brabec-Hraste-Živković 1961: 111); (Maretić 1963: 231); (Pavešić-Vince 1971: 371); (Vlašić-Tomić-Vojinović-Radosavljević 1972: 79); (Stevanović 1975: 315); (Aleksić-Stanić 1978: 146-147); (Meillet-Vaillant 1980: 129); (Stanić-Moračić 1989: 117, koji su jedini koji eksplicitno odbacuju upotrebu zbirnih brojeva, v. dalje); (Mrazović-Vukadinović 1990: 263); (Babić *et al.* 1991: 667); (Ivić-Klajn-Pešikan-Brborić 1991: 110); (Anić 1994); (Klajn 1997: 20-21); (Raguž 1997: 106-107); (Stanojčić-Popović 1997: 96); (Pešikan-Jerković-Pižurica 1997: 196); (Zoričić 1998: 149); (Mićunović 1999: 84); (Mićunović 2000: 181); (Jahić-Halilović-Palić 2000: 256); (Šonje 2000); (Milošević 2003: 96-97); (Silić-Pranjeković 2005: 145); (Simić-Jovanović 2007: 103). Valja ipak notirati da i Vuk Karadžić i Đura Daničić nisu uvek dosledni u pogledu kvantifikacije imenica *pluralia tantum* [kao uostalom ni imenica koje imenuje stvari što služe po dve i što se obično broje na par (*čarape, cipele i sl.*)]. Naime, ako uveliko daju prednost upotrebi brojnih prideva [Karadžić (1898: 117) tako ocenjuje kombinacije tipa *dvoje opanaka* – upotreba zbirnog broja i imenice koja kazuje par istih primeraka, kao regionalnu, i predlaže umesto nje *dvoji opanci* (– upotreba brojnog prideva), a Daničić (1850) nijedanput ne pominje upotrebu zbirnih brojeva], oni ipak beleže (iako vrlo retko) upotrebu zbirnih brojeva na drugim mestima. Karadžić (1898: 774) bez objašnjenja i bez ikakve stigmatizacije navodi *troje sindžirlija* [zbirni broj + imenica, uglavnom, *plurale tantum*, formulacija preuzeta iz jezika srpskih narodnih pripovedaka; v. takođe u ovome radu druge primere kvantifikacije imenica *pluralia tantum* zbirnim (ili čak osnovnim) brojeva koje citira Karadžić, svi uzeti iz jezika srpskih narodnih pripovedaka] a Daničić (1872: 50) – istina u fn., uporedo nudi upotrebu zbirnih brojeva i brojnih prideva za kvantifikaciju obaju tipova imenica, dajući npr.: *dvoje opanaka* (zbirni broj + imenice koja svojim množinskim oblikom označuje jednu funkcionalnu celinu, odnosno par), *troje sindžirlija, dvoje dipala* (zbirni broj + imenica *plurale tantum*). Konačno u monumentalnom se *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske Akademije Znanosti i Umjetnosti* (u daljem izlaganju *RJA*), koji nudi obilje primera, upotreba zbirnih brojeva sa imenicama *pluralia tantum* ili imenicama koje znače parove, proglašava regionalnom ili retkom.

⁵ Imajući u vidu da zbirni brojevi imaju neke karaktere imenica (npr. mogućnost samostalne upotrebe), pojedini jezički stručnjaci ih nazivaju brojnim imenicama [npr. (Maretić 1963)], što se međutim ne opravdava jer se ipak radi o rečima posebne vrste, različitim od imenica (o tome opširnije v. kod: Stevanović 1975: 315).

četvo(e)ro i sl., sa kvantifikovanom imenicom u genitivu množine] kao potpuno ravnopravne i zamenljive sa brojnim pridevima i citiraju: *petero kola, dvoje naočari*⁶.

Primeri koje ćemo navesti pokazuju da gramatičari nisu u pravu i da se njihovi stavovi, daleko od pravog stanja stvari, ne podudaraju sa savremenim uzusom. Pojavljuju se naime razlike prema tipu kvantifikovane imenice *plurale tantum*⁷, a kvantifikacija osnovnim (ili glavnim) brojevima (*dva/oba/obadva, tri, četiri*, pomoću ili ne lekseme *par*), koju uostalom (skoro) nijedan filološki stručnjak eksplicitno ne ističe⁸, može se i te kako zabeležiti u pisanom kao i u govornom izrazu.

Izgleda, dakle, da je prisutna velika konfuzija u današnjem uzusu u upotrebi brojeva sa imenicama *pluralia tantum*. Govornici zapravo pribegavaju alternativno i često nekonzekventno (iako su neke tendencije izraženije) osnovnim ili zbirnim brojevima, ali i brojnim pridevima. Mnoga pitanja koja se tiču dvojakih (ili čak trojakih) načina kvantifikacije ili kolebanja u odnosu na normativni zahtev nekih izraza ostaju tako bez odgovara i iz toga proishode neobične (na prvi pogled) numeričke konstrukcije, u koliziji sa tradicionalnom gramatikom. Na primerima iz pisanih dela, uglavnom savremenih prozних pisaca i prevodilaca, ali i govornog jezika, u referatu se analiziraju faktori koji utiču na kvantifikaciju imenica *pluralia tantum* a, između ostalog, preispituju se i kriterijumi (ne)normativnosti tako realizovanih numeričkih konstrukcija.

Da bi se dublje analizirala kvantifikacija tih imenica, koje ne poznaju jedninu i koje jednim oblikom iskazuju i jediničnost i mnogost, važno ih je pre svega razvrstati u tri različite

⁶ Thomas-Osipov (2012: 245) doduše ukazuju (u govornom jeziku) na upotrebu zbirnih brojeva u kvantifikaciji imenica *pluralia tantum* napominjujući međutim da bi tu upotrebu trebalo izbegavati („il est préférable de s'en abstenir“).

⁷ Nijedan gramatičar pri opisu njihove kvantifikacije ne određuje imenice *pluralia tantum* po objektima koje označuju; one su naime tretirane kao jedna celina bez ikakvih specifičnih razlika (v. dalje u ovom radu).

⁸ Mada vrlo česta u jezičkoj praksi, gramatike je odbacuju; govornici je međutim koriste da bi izbegli teškoću koju predstavlja izbor između zbirnih brojeva i brojnih prideva (neutralisanjem upotrebe tih dvaju brojeva). Vrlo se retko mogu čuti drugačija mišljenja. Zapravo samo dva lingvisti uzimaju u obzir stanje u savremenom uzusu. Znika (2002: 99, 105, 129) tako predlaže za kvantifikaciju imenica *pluralia tantum*, brojne prideve ali i osnovne brojeve. Iako ne daje prodorniju analizu (eventualna korelacija između određenih količinskih vrednosti i kategorije upotrebjenog broja ili između kategorije broja i tipa imenice *plurale tantum*, v. dalje u ovom radu), ona ipak citira: *jedne škare; deset škara; dvoje grablje; dvoje, petore hlače; troja kola*. Stanojčić (1996: 120) daje jednu zanimljivu analizu (ali još uvek nepotpunu) u vezi sa kvantifikacijom imenica *pluralia tantum* ili imenica koje imenuje par: „(...) sve je ređa upotreba u modernom jeziku i kongruentne konstrukcije u kojoj se kao atribut uz imenicu nalazi brojni pridev: *osmora kola, dvoje rukavice*, kakva se navodi u gramatikama (...) istina, s napomenom da se retko, samo u određenim slučajevima upotrebljava. Umesto njih upotrebiće se tipičnije konstrukcije tipa *osnovni broj + gen.: osam kola*, ili će se najčešće tražiti leksičko-frazeološko rešenje: *dva para rukavica*, koje će sadržati konstrukciju *broj + gen. množine*.“ Važno je međutim precizirati da gramatike, iako doista beleže da je pomenuta upotreba retka [v. npr. (Stevanović 1975: 315)] one ne nude alternativu. Konačno i Maretić (1963: 231) navodi (ali samo na jednom mestu u svojoj ogromnoj gramatici) *dvanaest vrata* (primer preuzet iz jezika srpskih narodnih pripovedaka) naglašavajući ipak da je „manje (je) obično“ nego *dvanaestora vrata*.

skupine po objektima koje označuju (u te skupine može uostalom biti svrstana većina imenica *pluralia tantum*):

- a) imenice *pluralia tantum* tipa *kola* ili *vrata*, koje označuju predmete koji se mogu zamisliti da se sastoje iz jednog temeljnog dela;
- b) imenice *pluralia tantum* tipa *makaze/škare* ili *naočare*, koje označuju predmete što se sastoje iz dva temeljno identična predmeta;
- c) specifična primena b) skupine: imenice *pluralia tantum* tipa *pantalone/čakšire/hlače* ili *gaće*, koje označuju donji deo veša ili (muškog) odela (odnosno odeća koja pokriva donji deo struka i noge).

Videćemo da se na osnovu njihove pripadnosti jednoj od ovih triju grupa, imenice *pluralia tantum* numerički kvantifikuju na vrlo različite načine.

1. Iskazivanje kvantifikacije za vrednost 1

Za tu količinu zbirni brojevi ne postoje. Koristiće se dakle brojni pridevi *jedni, e, a* ili perifraza tipa *jedan par + imenica u gen. mn.*

1.1. *Pluralia tantum* tipa *kola* ili *vrata* [grupa a)]

Za kvantifikaciju tih imenica, vidljiva je sistematska upotreba brojnih prideva. To se može lako objasniti pošto u odsustvu zbirnog broja alternativnog rešenja nema. Naime, leksičko ekspliciranje tipa *jedan par + imenica u gen. mn.* nije primenjivo jer se kvantifikovana imenica smatra sastavljenom od jednog dela, a ne od dva identična dela (v. sledeći pasus).

Npr:

- (1) Mladence je sklonio u *jedne taljige*, nasred dvorišta, u mraku. (M. Crnjanski, II-1, 158)
- (2) Čuvar me doprati do *jednih* golemih *vrata* (...) (D. Kiš, I, 62)

Napomenimo da imenica *kočija*, koja se tretira kao *plurale tantum* u svim rečnicima, okleva između jednine i množine. Tako kvantifikacija osnovnim brojevima i brojnim pridevima koegzistira⁹:

Osnovni brojevi:

- (3) Nekoliko tjedana ranije jedna kočija, i jedan veseljak i jedna žena, pjevali su tako očajnački (...) (Dž. Alić, 68)
- (4) A šepavi Matija kod mosta je bistračkog sastao neku noć jednu kočiju. (M. Krleža, 69)¹⁰

Brojni pridevi:

- (5) Dragančić je otpravio u jednim kočijama svoju ženu i Valpurgu (...) (V. Novak, 56)

1.2. *Pluralia tantum* tipa makaze ili pantalone [grupa b) i c)]

Što se tiče tih imenica *pluralia tantum* (koje označavaju jedinstvene predmete od dva istovetna dela), brojni pridevi su najbolje zastupljeni za vrednost 1:

- (6) Stavite sve, kaže filozof Epiktet, na jedne terazije (...) (J. Dučić, 168)
- (7) (...) tužitelj (...) potražuje 54 milijuna dolara odštete od vlasnika kemijske čistionice-zbog jednih izgubljenih hlača. (Jutarnji list, 15/06/2007, 64)

Ako su brojni pridevi dominantni u kvantifikaciji za vrednost 1, kvantifikacija pomoću lekseme *par* [(*jedan*) *par pantalona* itd.] javlja se sve češće u modernom jeziku¹¹:

- (8) Kupila sam jedan par pantalona koji mi se uopšte više ne sviđa! (razg.)

2. Iskazivanje kvantifikacije za vrednosti od 2 do 4

⁹ To važi za sve količine. Međutim, osnovni brojevi se logično (v. tačku br. 3) nameću počev od 4 (i to još drastičnije nego sa ostalim imenicama iste kategorije). Što se tiče manjih količina, upotreba se brojnih prideva bolje održala.

¹⁰ Interesantno je primetiti upotrebu osnovnog broja kod M. Krleže, po mnogima najvećeg hrvatskog i jugoslovenskog pisca 20. veka, što nesumnjivo dokazuje prisustvo u jeziku oblika te imenice u jednini.

¹¹ O tome stručna literatura u najboljem slučaju „čuti“. Uzrok toj upotrebi treba verovatno tražiti u jezičkoj analogiji prema kvantifikaciji imenica tipa *cipele*. Dopunska se obaveštenja o tom uticaju mogu naći u: (Đorđević 1984).

2.1. *Pluralia tantum* tipa kola ili vrata [grupa a])

Za te količine i za tu grupu, u koju su inače svrstane u jeziku najčešće imenice *pluralia tantum*: *vrata* i *kola*, čini se da se kvantifikacija u svim tipovima teksta kao i u govoru, vrši u većini slučajeva brojnim pridevima: *dvoja*, *troja*, *četvo(e)ra kola*, *vrata*.

Npr:

2.1.1. Vrednost 2

- (9) Kad svi uđoše, dvoja električna kolica (...) prođoše između šatora noseći ogromne lonce. (J. Marković-Čížek, 209)
- (10) (...) okovan u dvoje verige (...) (V. Karadžić, I, 221)
- (11) Upute za uporabu hladnjaka Končar Ardo: modeli sa dvojim vratima.

Što se tiče osnovnih brojeva, po svoj prilici jedino se sreće broj *oba* u srednjem rodu, odnosno markirana verzija osnovnog broja *dva* (u kombinaciji sa imenicama *vrata* i *kola*¹² i to naročito u govornom izrazu):

- (12) Sada jednim ključem možete otvoriti oba vrata (...) (HRT, Dnevnik, 05/08/2008)
- (13) Videli smo da oba kola dobro koče (...) (HRT, Dnevnik, 24/01/2008)

On je zabeležen već u starini sa tim tipom imenica, pošto se može naći u srpskim narodnim pripovetkama koje je sakupio Vuk Karadžić:

- (14) Zapeše mu oba kraja od kosijera za oba crkvena vrata... (V. Karadžić, II, 309)

Međutim, daje se odlučna prednost brojnom pridevu *oboja* u govoru kao i u pismu i ne samo u negovanom vidu komunikacije:

- (15) (...) jer je netko, od zlobe ili objesti, zaključao oboja vrata na dvorani. (V. Novak, 199)
- (16) Oboja vrata se otvaraju na ljevo. (razg.)

¹² Ta se tendencija, međutim, ne beleži sa imenicama *pluralia tantum* grupe b) ili c).

- (17) Prema prvim podacima, oboja kola su jurila (...) (Jutarnji list 15/06/2008, 16)

U svim stlovima (pisanom i usmenom), upotreba zbirnog broja ostaje takođe moguća:

- (18) (...) ma oboje kola su dobra, ali Audi A4 je nesto lepši. (razg.)
(19) Oboje vrata bila su otvorena, a novac nestao. (Arena, 26/04/2009, 24)

2.1.2. Vrednost 3 i 4

- (20) Pred kaštelom stajahu troja vješala (...) (A. Šenoa, 64-65)
(21) Božić je na tom proplanku stigao troja kola svojih poznanika. (M. Crnjanski, II-1, 138)
(22) Troja je vrata provalio Koko... ili čtvora (...) (R. Marinković, 422)
(23) Vitomir i Tiosav već dogone vrljike, uzeli čtvora kola. (M. Glišić, 224)

Upotreba zbirnih brojeva je mnogo manje zastupljena u uzusu; međutim ona postoji i nalazi se ne samo u svakodnevnom govoru već i u istaknutih pisaca:

- (24) (...) pobježe k popu u oltar, zatvorivši sve troje vrata oltarskih. (V. Karadžić, II, 328)¹³
(25) Sledeće nedelje, gospodin Alode, podnačelnik grada Tuluza, dovede dvadeset i čtvoro¹⁴
kola gradjana (...) (D. Kiš, II, 105)

Iako ređe, zbirni brojevi rabe se i u govoru:

- (26) Ima dvoje kola. (RTS, film „Talac“)
(27) Da li si kupio kola sa dvoja ili čtvoro vrata?¹⁵ (razg.)

2.2. *pluralia tantum tipa makaze ili pantalone [grupa b) i c)]*

Kao što je to slučaj sa imenicama iz grupe a) kvantifikacija okleva između brojnih prideva i zbirnih brojeva, ali takođe pribegava perifrazi sa leksemom *par*, verovatno po

¹³ O ovom primeru, v. takođe napomenu br. 4.

¹⁴ Ovdje se pojavljuje višočlani broj; poslednji je član taj koji određuje tip celog broja i on je jedini relevantan na distributivnom planu.

¹⁵ Primećujemo u kvantifikaciji imenice *vrata* zanimljivu upotrebu brojnog prideva za vrednost 2 i zbirnog broja za vrednost 4 (v. napomenu br. 23).

ugledu (analogijom) na model kvantifikacije imenica tipa *cipele*, a možda i pod uticajem drugih jezika (francuskog, engleskog) kojima je takav model kvantifikacije regularno svojstvo.

Prema rezultatima naših istraživanja, u pisanom kao i u govornom jeziku, za količine od 2 do 4, sva je prilika da se kvantifikacija vrši u većini slučajeva¹⁶ zbirnim brojevima (*dvoje pantalona, troje naočara, četvoro makaza*), a u manjoj meri konstrukcijom: *osnovni broj + leksema par + imenica plurale tantum* (*dva para pantalona, tri para naočara, četiri para makaza*) ili brojnim pridevima (*dvoje pantalone, troje naočare, četvore makaze*)¹⁷:

Zbirni brojevi:

- (28) U ćošku opazih (...) *dvoje mašica*. (V. Drašković, 168)
- (29) Vrpca (...) presecena je sa *troje makaza* (...) (Blic, 25/09/2005, 27)
- (30) Imam *četvoro pantalona* za skraćivanje (...) (RTS, emisija „Ipak se okreće“)

Konstrukcija sa leksemom par:

- (31) Svi su imali po *dva, tri para pantalona* (...) (Večernje Novosti, 02/06/2006, 13)
- (32) Deda Milan (...) jednog leta mu kupio *dva para makaza* – jedne¹⁸ za proređivanje a druge za skraćivanje kose. (Ilustrovana politika, 17/09/2009, 18)
- (33) Tu su i *četiri para naočara* (...) (Blic, 08/04/2009, 5)

Brojni pridevi:

- (34) – A sutradan, tako oko fruštuka, metne u ceger *dvoje makaze* (...) (S. Sremac, 271)
- (35) Ženi da se u tom slučaju ostavi (...) *dvoje gaćice* (...) (R. Marinković, 166)

Treba, međutim, naglasiti da je upotreba brojnih prideva prilično zastupljena na dijalekatskom nivou¹⁹ i u svakom slučaju (u kvantitativnom smislu) više nego u standardnom

¹⁶ Otprilike polovina skupljenih primera.

¹⁷ Izuzev nekoliko retkih slučajeva koji se mogu naći na Internetu, osnovni brojevi (u samostalnoj upotrebi) nikad nisu upotrebljeni za količine od 2 do 4.

¹⁸ Primećujemo upotrebu brojnog prideva za vrednost 1 u drugoj klauzi.

¹⁹ Ta konstatacija vredi za imenice *pluralia tantum* sve tri kategorije. Zapravo, na osnovu dijalektoloških monografija koje smo analizirali za ovaj rad (te monografije uglavnom obrađuju štokavske govore od početka dvadesetog veka do danas), brojni pridevi se masovno koriste (barem do vrednosti 5; za veće količine nismo

jeziku (ili standardnim jezicima). S tim u vezi možemo navesti nekoliko značajnih primera, preuzetih iz romana Danka Popovića *Knjiga o Milutinu* u kojem narator (koji je i glavni lik romana) vrlo često pribegava dijalekatsko obojenim oblicima i gde se npr. mogu zabeležiti nekoliko kombinacija tipa *brojni pridev + imenica plurale tantum* koja označava jedinstvene predmete od dva istovetna dela (odnosno odeću koja pokriva donji deo struka i noge):

- (36) Spremi mi belu torbu – kažem ženi – *dvoje* lanene *gaće*, dvoje čarape (...) (D. Popović, 8)
- (37) Nemoj, ženo, preterivati – kažem joj – samo *dvoje gaće* (...) (D. Popović, 8)
- (38) Obučem nove *čakšire*, suknene, a žao mi. Poslednje su – *dvoje* sam u prošlim ratovima pocepao. (D. Popović, 8)

3. Iskazivanje kvantifikacije za vrednosti veće od 4

Pada u oči da je zajedničko imenicama *pluralia tantum* svih triju kategorija masovno prodiranje osnovnih brojeva u kvantifikaciji, i to od vrednosti 5. To se logično realizuje na uštrb ostalih tipova kvantifikacije koji su, kao što je već poznato, uveliko dominantni za niže vrednosti (brojni pridevi, zbirni brojevi, ekspliciranje funkcionalne složenosti pomoću lekseme *par*, v. tačku br. 2)²⁰.

3.1. *pluralia tantum* tipa *kola ili vrata* [grupa a)]

U vezi s ovom grupom imenica *pluralia tantum*, zanimljivo je napomenuti da što je veća količina označena brojem od kojeg je obrazovana numerička konstrukcija, to je upotreba brojnih prideva i zbirnih brojeva ređa, a mahom i neaktuelnija. Stoga, ako za vrednost 5 (naravno s razlikama zavisno od kvantifikovane imenice²¹) koegzistiraju sa manje-više istom učestalošću sva tri broja (brojni pridevi, zbirni brojevi i osnovni brojevi), od vrednosti 6 prevlast osnovnih brojeva počinje da se beleži i postaje utoliko značajnija ukoliko se količina

našli dovoljno primera da bismo mogli izvući konačne zaključke). Vidi npr. Stanojević 1911: 409; Peco 1964: 148; Šojat 1973: 124; Stanić 1977: 57; Barjaktarević 1977: 97; Peco 1982: 144; Remetić 1985: 298-299; Ivić 1994: 229.

²⁰ Zaključke koje ovde donosimo vrede kako za pisani, tako i za govorni jezik. Dodajmo da u *RJA* ima dosta potvrda (osobito iz starijeg jezika), da su se brojni pridevi i u manjoj meri zbirni brojevi učestalije upotrebljavali kod starijih pisaca za izražavanje količina većih od 4.

²¹ Npr., čini se da brojni pridev *peto(e)ra* i dalje prevladava u kvantifikaciji imenice *kola*, premda mu govorni predstavnici koje smo intervjuisali za ovaj rad ne bi (po svom jezičkom osećanju) dali prednost; međutim, kada je potrebno kvantifikovati imenicu *vrata* tendencija je izražena ka upotrebi zbirnog broja *peto(e)ro*, a pogotovu osnovnog broja *pet*.

povećava. Do vrednosti 50 zbirni brojevi i eventualno brojni pridevi se mogu pojaviti tu i tamo, ali kao što smo to već istakli a ovde ponovo naglašavamo, sve ređe što je iznos veći²². Od 50 uzus naginje jedino ka upotrebi osnovnih brojeva.

Moglo bi se navesti mnogo primera iz kojih bi se te konstatacije potvrdile. Citiraćemo samo nekoliko od tih kombinacija sa sva tri broja, na osnovu više ili niže vrednosti kvantifikacije (vrednost jednaka ili veća od 5, veća ili manja od 50):

3.1.1. Vrednost 5

Brojni pridevi:

- (39) (...) varijanta s petora vrata (...) (Globus, 19/07/2008, 15)
- (40) Juče su kod mene došla petora kola verifikatora. (Vreme, 20/02/2005, 28)

Zbirni brojevi:

- (41) Sportski kupe s petoro vrata. (Jutarnji list, 19/09/2007, 14)
- (42) Civic je predstavljen 1972. godine kao model sa troja vrata (...) Kasnije se pojavljuju i modeli sa petoro vrata (...) ²³ (Jutarnji list, 24/01/2008, 25)

Osnovni brojevi:

- (43) Bilo kako bilo, iako je Polo s pet vrata do sada bio puno češći izbor kupaca (...) (Politika, 27/08/2009, 12, naslov: „Polo s troje vrata²⁴ stiže u Frankfurt“)
- (44) „Ej kako to, da dođosmo u Rosiju, samo sa pet kola²⁵ (...)“ (M. Crnjanski, II-2, 393)

²² Već od vrednosti 10, kvantifikacija pomoću brojnih prideva potpuno nestaje uz imenicu *kola*.

²³ U istom članku primećujemo upotrebu u kvantifikaciji imenice *vrata* brojnog prideva za vrednost 3 i zbirnog broja za vrednost 5. Ta činjenica zapravo pokazuje određenu nedoslednost ili bolje rečeno nesigurnost govornika u nabranjanju tog tipa imenica. Podsetimo, međutim, da ni gramatičari nisu dosledni u tom pogledu jer, kao što smo već rekli, većina njih propisuje samo brojne prideve, a neki ukazuju i na mogućnost korišćenja zbirnih brojeva (ili vrlo retko osnovnih brojeva, v. napomenu br. 8). U pisanim delima (i u govoru) ta mešavina različitih brojeva (brojni pridev-zbirni broj; brojni pridev/zbirni broj-osnovni broj) sreće se dosta često u kvantifikaciji imenice tipa *vrata* [v. napomenu br. 15 kao i sledeće tri napomene (naročito napomenu br. 25 o istoj vrsti kvantifikacije u *Seobama* Miloša Crnjanskog)]; naravno slični primeri sa konstrukcijama obrazovanim od brojeva istog tipa se takođe pojavljuju (v. u našem korpusu). Te mešavine se logično karakterišu, pošto slede opštu evoluciju kvantifikacije imenica tipa *vrata*, po prisutnosti brojnih prideva za manje količine, a zbirnih i naročito osnovnih brojeva za veće količine.

²⁴ Vidimo ovog puta, opet u jednom članku, upotrebu osnovnog broja *pet* i zbirnog broja *troje* za kvantifikaciju iste imenice *vrata*! (v. prethodnu napomenu).

3.1.2. Vrednost od 5 do 50

Brojni pridevi:

- (45) „(...) hoću onaj sa šestorim vratima.“ (S. Babić, 163)
(46) Osmora se vrata zatvoriše (...) (S. Matavulj, 84)

Zbirni brojevi:

- (47) Evo sedmoro vrata imam. Sedmora²⁶ su! (Ilustrovana Politika, 17/09/2009)
(48) Još samo dvojica vrata (...) Dotaknuo je petnaestero vrata²⁷. (RTL, emisija „Red bull airrace“, 11/04/2007)

Osnovni brojevi:

- (49) Odveo je sa sobom sedam kola i četrdeset duša. (M. Crnjanski, II-2, 242)
(50) Mogao je mrtve da digne iz rake, provede ih kroz dvanaest tajnih vrata (...) (R. Bratić, 145)
(51) Iz same Bačke je došlo skelom sinoć devet i jutros sedam kola rodbine Šacine (...) (S. Sremac, 280)
(52) Jeste sve doterali? Jesmo sve, dvaest kola ravno, odgovori Vitomir... (M. Glišić, 224)

Ova dva poslednja primera Stevana Sremca i Milovana Glišića, uzeta iz starijeg vremena (oba pisca su živela i pisala u 19. veku) su potvrda kako je proces prodiranja osnovnih brojeva u kvantifikaciji imenica *pluralia tantum* vrlo star u jeziku; ta konstatacija i te kako čini neočekivanim odsustvo spominjanja njegove zastupljenosti u skoro svim konsultovanim gramatikama ili u normativističkoj literaturi savetničkog tipa (a pokazali smo zapravo, da je on široko rasprostranjen i da se beleže mnogi primeri u savremenom jeziku kao i u starijoj književnosti).

²⁵ Vredi zapaziti da Miloš Crnjanski u svom monumentalnom delu *Seobe* koristi u nabranjanju imenica *pluralia tantum* tipa *vrata, kola* itd. brojne prideve za vrednosti 1, 2 i 3, a osnovne brojeve za više vrednosti, ali uglavnom u transkripciji govornog jezika, v. citirane primere iz pomenutog dela kao i napomenu br. 23.

²⁶ Mešavina zbirni broj-brojni pridev za vrednost 7 sa istom atributivnom imenicom: *vrata* (v. napomenu br. 23).

²⁷ Mešavina brojni pridev-zbirni broj (v. napomenu br. 23).

3.1.3. Vrednost jednaka ili veća od 50

- (53) Cestom vuku se dugački karavani – do pedeset kola (...) (Blic, 07/12/2007, 3)
(54) Morate obiti sto pedeset vrata! (razg.)

U slučaju vrednosti za koju ne postoji odgovarajući brojni pridev ili zbirni broj, upotreba osnovnog broja se logično nameće:

- (55) (...) jedan pešak prestiže i stotinu kola (...) (I. Pavlović, 111)

Opšta upotreba imenica *pluralia tantum* tipa *kola*, *vrata* u savremenom uzusu se inače dobro odslikava, po našem mišljenju, u romanu *Astragan* Dragana Velikića. Naime, brojni pridevi se sistematski rabe u pripovedanju i u dijalozima kada su niže vrednosti u pitanju (1, 2 i 3), ali čim se prevaziđe 4, osnovni broj se izgleda nameće i to čak i u pismu:

- Vrednost manja od 4, upotreba brojnog prideva

- (56) Kuće Petrograda nemaju dvoja vrata. (D. Velikić, 40)
(57) Dvoja vrata, primećuje Lenjin. Jedna su za mrtve, kaže Zita. (D. Velikić, 39)

- Vrednost veća od 4, upotreba osnovnog broja

- (58) Na ovoj pruzi vozilo je osam kola (...) (D. Velikić, 58)

3.2. *Pluralia tantum* tipa *makaze ili pantalone [grupa b) i c)]*

Prevlast upotrebe osnovnih brojeva (bilo da dolaze samostalno ili u kombinaciji sa partikulizatorom *par*) još je upečatljivija kada se kvantifikuju imenice grupe b) i c). Čini se da se gotovo isključivo oni pojavljuju za izražavanje svih količina većih od 4 (uključujući vrednost *pet*), a upotreba zbirnih brojeva (ili eventualno brojnih prideva) postaje marginalna²⁸

²⁸ U građi nismo našli takvih primera, izuzev nekoliko vrlo retkih potvrda na Internetu.

i neobična za današnje jezičko osećanje, u svim stilovima i u svim vidovima komunikacije (javne i privatne).

Navešćemo nekoliko primera:

Osnovni brojevi:

- (59) Za nedelju dana jedva prodam *pet pantalona*, vikendom troje²⁹ (...) (Večernje Novosti, 13/04/2003, 23)
- (60) Šišajući kosu gosta s *deset makaza* odjednom (...) (Politika, 28/11/2007, 11)

Konstrukcija sa leksemom *par*:

- (61) Zaplenjeno je i *pet pari naočara* (...) (Večernje Novosti, 28/11/2007, 3)
- (62) (...) mladići su iz svojih sportskih torbi izvadili *sedam pari lisica* (...) (D. Drašković, 11)

Interesantno je u ovom pogledu primetiti da konstatacije koje smo naveli nisu u protivrečnosti sa komentarima izvornih govornika koje smo anketirali u vezi s ovim složenim pitanjem. Oni, naime, smatraju (po svom jezičkom osećanju) da se iznad 4 osnovni brojevi vrlo često koriste samostalno, možda čak i češće nego konstrukcije s leksemom *par* (iako su tim konstrukcijama dali prednost kada je trebalo predložiti neku vrstu „hijerarhizacije“ različitih načina kvantifikacije): *pet, pedeset pantalona/hlača, makaza/škara* ili *pet, pedeset pari pantalona/hlača, makaza/škara*. Takođe smatraju da je upotreba zbirnih brojeva moguća ali vrlo malo verovatna (*petoro, pedesetoro pantalona, makaza*); međutim, potpuno odstranjuju upotrebu brojnih prideva (*petore, pedesetore pantalone, makaze*).

4. Dodatna zapažanja o kvantifikaciji imenica *pluralia tantum*

- imenice *pluralia tantum* koje označuju poljoprivedne alatke tipa *grablje, vile*³⁰... kvantifikuju se na sledeći način: sistematski i bez oklevanja će se koristiti brojni pridev *jedni (-e, -a): jedne grablje, vile, merdevine*.

²⁹ Mešavina osnovni broj-zbirni broj, ovog puta u kvantifikaciji imenice grupe b) i c) (v. napomenu br. 23).

³⁰ Imenica *merdevine* se kvantifikuje na isti način, iako se, naravno, obim njene upotrebe ne ograničava samo na poljoprivedni život.

- (63) Ne mogu jedne merdevine da daju (...) (Ilustrovana politika, 25/09/2009, 6)

Za vrednosti 2, 3, 4 norma (v. npr. Brabec-Hraste-Živković 1961: 111) propisuje brojni pridev: *dvoje, troje, četvore grablje, vile, merdevine*.

- (64) Imam vile, motiku, lopatu, dvoje grablje, kramp,... (Arena, 25/09/2009, 11)

- (65) Imam troje vile za sijeno (...) (Jutarnji list, 25/09/2009, 14)

Upotreba zbirnog broja je doista mnogo ređa³¹. Navešćemo neke od retkih potvrda koje smo našli:

- (66) (...) kad im je sve oduzeto, osim (...) dvoje grabalja (...) (Dnevni Avaz, 11/04/2009, 4)

- (67) Vladika predložio da se nađu dvoje merdevina. (Večernje Novosti, 26/09/2009, 23)

- (68) (...) ima troje merdevina za penjanje (...) (Ilustrovana Politika, 17/01/2007, 10)

Od vrednosti 5, osnovni brojevi izgledaju mogući u uzusu i postoji tendencija ka njihovoj masovnoj upotrebi (*pet grablji/grabalja, vila, merdevina*):

- (69) Istražiteljima trebalo deset merdevina da siđu (...) (Dnevni Avaz, 25/06/2009, 15)

Upotreba zbirnih brojeva [*peto(e)ro grabalja/grablji, vila, merdevina*] a naročito brojnih prideva [*peto(e)re grablje, vile, merdevine*] se tek okazionalno sreće u jezičkoj praksi:

- (70) Na tebe mi ne bi bilo žao desetoro vila slomit. (Z1, emisija „Istinom do gola“, 26/03/2007)

Valja ovde napomenuti da se na dijalekatskom planu (ali takođe u pismu, v. sledeće primere) sreće imenica u jednini *grabulja* (umesto imenice *plurale tantum grablje*), s kojom je moguća kombinacija s osnovnim brojem (*dve grabulje, pet grabulja*):

- (71) (...) na terenu su se našle dve grabulje i šest pari opanaka. (Politika, 20/07/2008, 12)

³¹ Primera radi, na Internetu je odnos između potvrde upotrebe zbirnih brojeva i upotrebe brojnih prideva otprilike jedan prema deset (za oba tipa broja, velika većina zabeleženih primera se uostalom tiče vrednosti 2 i u manjoj meri 3). Dijalektolozi takođe beleže prevlast brojnih prideva; v. npr. (Peco 1964: 148).

U tom dijaletskom uticaju treba verovatno tražiti uzrok upotrebe konstrukcija tipa *dve, tri, četiri grablje, vile, merdevine* koje se ponekad mogu čuti ili čak pročitati³² (uglavnom kod srpskih govornika, ali ne jedino u njih, v. sledeći primer uzet iz jednih hrvatskih dnevnih novina):

- (72) Ja možda donesem jedne il *dvije grablje* (...) (Jutarnji list, 25/03/2007, 17)
(73) (...) zamislite jedne merdevine. *Dve merdevine*.³³ (Ilustrovana Politika, 04/012009, 17)

Vredi takođe zapaziti da se imenica u jednini *grabulja* ponekad hiperkorekcijom kvantifikuje brojnim pridevima ili zbirnim brojevima³⁴. Međutim, ova se pojava konstatuje samo za vrednosti 1 et 2:

- (74) Imali smo i *jedne grabulje* (...) (RTS, emisija „Ipak se okreće“, 22/05/1999)
(75) (...) već dohvata dve motike i *dvoje grabulja*. (RTL, Vijesti, 17/04/2007)

- imenica *novine* je dosta ambivalentna pošto, prema normi, pripada kategoriji *pluralia tantum*, ali dopušta oblik u jednini *novina*. Taj oblik u jednini jezički puristi smatraju stilski vrlo obeleženim i shodno tome ga odstranjuju³⁵ (v. npr. Maretić 1924: 69; Ivić-Klajn-Pešikan-Brborić 1991: 122; Dulčić 1997: 104; Klajn 1997: 114; Matković 2006: 129).

Za broj 1, korišće se gotovo isključivo u pismenom, kao i u govornom izrazu brojni pridev *jedne*³⁶:

- (76) Ja sam u *jednim novinama* pročitala (...) (RTCG, emisija „Elita“, 19/04/2001)

Što se tiče brojeva 2 i 3, po svemu sudeći govornici daju prednost osnovnim brojevima (*dve, tri* novine):

³² One su međutim mnogo manje zastupljene od konstrukcija obrazovanovih od brojnih prideva.

³³ Možemo zapaziti u ova poslednja dva primera upotrebu brojnog prideva za vrednost 1, a osnovnog broja za vrednost 2, što još jedanput potvrđuje sistematsko pribegavanje brojnim pridevima u kvantifikaciji imenica *pluralia tantum* grupe a) kada je u pitanju vrednost 1; v. tačku br. 1.

³⁴ Čini se da je taj fenomen takođe dijalekatskog porekla; primere takve upotrebe v. kod: (Stanić 1974; 1977).

³⁵ Iako se dosta obilno potvrđuje u jeziku.

³⁶ Ali se zato u kompoziciji može naći: dvadeset, trideset... (i) *jedna* novina.

- (77) *Dve novine* u jednoj³⁷! (RTS, reklame)
- (78) Rečeno je da bi trebalo tužiti *tri novine*. (Z1, emisija „Istinom do gola“, 26/03/2007)

iako smatraju upotrebu brojnih prideva (*dvoje, troje novine*) i zbirnih brojeva (*dvoje, troje novina*) i te kako mogućom, kao u sledećem primeru:

- (79) *Dvoje novine* odjednom! (Večernji List, reklame)

Od vrednosti 4 brojni pridevi se ne koriste³⁸ (*četvoro, petore novine*). Osnovni i zbirni brojevi se naizmenično sreću sa skoro istom učestalošću do 10 (*pet, šest novina, petoro, šestoro novina*). Iznad 10, beleže se skoro isključivo osnovni brojevi (*dvadeset, pedeset novina*).

- imenice *pluralia tantum* koje označuju integralne delove određenih celina, pre svega organe živih bića tipa *grudi, prsa, leđa, pleća* itd. od kojih se za neke smatra da se *a priori* ostvaruju u dva identična organa (npr. *grudi* ili *pleća*) ne kombinuju se, po svojoj prilici, s osnovnim brojevima:

- (80) (...) zamisao *jednih grudi* da se srce steže (...) (R. Marinković, 85)

Uzrok tome treba nesumnjivo tražiti u činjenici da postoje imenice, inače drugačijeg modela tvorbe, koje poseduju oblik u jednini za određivanje jednog od integralnih delova celina označenih odgovarajućim imenicama *pluralia tantum* (sing. *plećka/rame*; množ. *plećke, ramena* # *plurale tantum pleća* ili sing. *dojka*; množ. *dojke* # *plurale tantum grudi*). Te imenice koje imaju regularni pravilni oblik u jednini, mogu sasvim normalno da se kvantifikuju pomoću osnovnih brojeva (u konstrukciji ili ne sa leksemom *par*)³⁹:

Npr.:

- (81) Džin (...) bila je dugonoga cura (...) s dva psa boksera, *dve* šiljate *dojke* i velikim crvenim ustima. (B. Vučićević, 80)

³⁷ Ovde se može primetiti upotreba osnovnog broja *jedan*, u neku ruku logična prema upotrebi osnovnog broja *dva* u istoj rečenici.

³⁸ Eventualnost njihove upotrebe se međutim ne može odstraniti.

³⁹ Detaljnije o ovoj problematici v. (Stefanović 2012: 38) i [(Stefanović 2010), naročito analizu o (prilično) analognoj kvantifikaciji imenica *oči* i *uši* (str. 178-186)].

- (82) (...) na kome se mogla videti razgolićena žena-pčela sa tri para dojki (...) (M. Ratković, 70)

Naravno, pitanje se ne postavlja za nedeljive imenice *pluralia tantum* tipa *leđa* ili *prsa* za čiju će se kvantifikaciju upotrebiti brojni pridevi ili zbirni brojevi; Vlašić-Tomić-Vojinović-Radosavljević 1972: 79 ili Mićunović 1999: 84 daju *četvora leđa*:

- (83) Kada su ga predveče premeštali sa jednih oguljenih leđa na druga (...) (B. Dragojević, 16)

U građi smo našli samo jedan primer deljive imenice *plurale tantum* kvantifikovane osnovnim brojevima⁴⁰. To se dešava verovatno analogijom prema kvantifikaciji imenica koje takođe označavaju organe živih bića, ali koje se u većini slučajeva kombinuju jedino sa osnovnim brojevima (najčešće marikiranom verzijom osnovnog broja *dva: oba/obadva*), pošto njihovi pluralni oblici nisu nikada imenice *pluralia tantum*. Radi se naime o imenicama tipa *ruke, noge* itd⁴¹.

- (84) Ostala je najveća grdoba od svih, (...) zgrbljen u oba pleća (...) (R. Bratić, 174)

Ako se u ovom slučaju želi izraziti *obe plečke* neke osobe, izgleda da se može i mora koristiti osnovni broj *oba* i imenica koja nije *plurale tantum* tipa *plečka* ili *rame* kao u sledećem primeru Ive Andrića, u kome je upotrebljena konstrukcija *obe plečke*:

- (85) Samo što je u izveštaju Francuza Austrijanac na kraju ležao, moralno, na zemlji sa obe plečke (...) (I. Andrić, 94-95)

Jedini izuzetak se verovatno tiče imenice *usta*, čija je kvantifikacija osnovnim brojevima učestalija⁴². Pretpostavljamo da se to može jednostavno objasniti činjenicom da se imenica *usta* u jeziku češće nabraja (bez obzira na količine) nego ostale imenice istog tipa a verovatno i zato što se takođe upotrebljava u drugom značenju, značenju lica, osoba. Shodno tome, verovatnost upotrebe osnovnih brojeva je znatno veća u odnosu na druge

⁴⁰ Istini za volju, izuzev za imenicu *usta* (v. dalje u ovom radu), nismo našli primere kvantifikacije takve vrste imenica sa brojevima većim od 4 (čak ni na Internetu) što naravno ograničava mogućnost upotrebe osnovnih brojeva.

⁴¹ O ovome v. Ivić 1973.

⁴² Osim naravno za vrednost 1, u kom se slučaju, kao i sa ostalim imenicama *pluralia tantum*, osnovni broj (u samostalnoj upotrebi) nikad ne koristi.

imenice istog tipa, pogotovo za veće količine sa kojima je, kao što smo već napomenuli, kvantifikacija imenica *pluralia tantum* (uopšteno) osnovnim brojevima mnogo frekventnija, npr.:

(86) Šestoro djece je rodila, šest usta ju je čupalo i teglilo (...) (R. Bratić, 233)

nego sa manjim količinama (od 2 do 4) u kom slučaju, izuzev leksičko-frazeološkog rešenja sa leksemom *par*, ona skoro ne postoji:

(87) (...) vidio (sam) nad sobom (...) četvora otvorena torbeška usta (...) (M. Selimović, 232)

Zaključak

Sprovedena analiza je pokazala da opšte prihvaćena i vrlo retko u sumnju dovođena pravila o kvantifikaciji imenica *pluralia tantum*, idući tragom Karadžićevih i Daničićevih zaključaka, ne mogu biti praktično primenjiva kao nesporna. Naime, s jedne strane u jezičkom je osećanju postala bliža upotreba osnovnih brojeva u toj kvantifikaciji; s druge strane to je dovelo do toga da je do izvesne mere izbledelo osećanje za upotrebu brojnih prideva i zbirnih brojeva koji se povlače iz uzusa. Brojni pridevi i zbirni brojevi su se zapravo najbolje održali u kvantifikaciji imenica grupe a). Međutim, od vrednosti 5 (ali i za markiranu verziju *oba* osnovnog broja *dva*) oni se sve manje i sve nesigurnije upotrebljavaju i osnovni brojevi preovladavaju (iako ne potpuno; podsetimo da u tom slučaju leksičko ekspliciranje leksemom *par* nije moguće). Što se tiče kvantifikacije imenica grupe b) i c), ona se karakteriše masovnim prodiranjem konstrukcije sa leksemom *par* počev od vrednosti 1 a od vrednosti 5 osnovnih brojeva u samostalnoj upotrebi (to je rešenje uhvatilo korena i u književnom jeziku). Izuzev nekih vrlo retkih okolnosti, upotreba brojnih prideva i zbirnih brojeva je dakle nestala od vrednosti 5 iz savremenog jezika za te dve grupe imenica.

Iz svega toga, i prema broju primera navedenih iz jezika pisaca/prevodilaca, ali i govornog jezika, proizlazi da u današnjoj normi stoje vrlo nejasni i nepotpuni kriterijumi izbora broja u kvantifikaciji imenica *pluralia tantum*, koje prema tome valja preispitati naročito u vidu procene njihove standardnojezičke (ne)prihvatljivosti.

Izvori

a) književnoumetnička dela:

- Alić, Dž. (1979), *Put u iskon*, Veselin Masleša, Sarajevo.
- Andrić, I. (1996), *Travnička hronika*, Prosveta, Beograd.
- Babić, S. (1995), *Hrvatski politički vicevi*, PIP, Zagreb.
- Bratić, R. (1992), *Strah od zvona*, Srpska književna zadruga, Beograd.
- Crnjanski, M. (1987), *Seobe II-1; II-2*, BIGZ, Beograd.
- Dragojević, B. (1985), *Bašta na Islandu*, Svetlost, Kragujevac.
- Drašković, D. (1989), *Ubiti po viđenju*, Nova knjiga-Sloboda, Beograd.
- Drašković, V. (1993), *Ruski konzul*, Stilos, Beograd.
- Dučić, J. (1997), *Blago cara Radovana*, Koloseum, Beograd.
- Glišić, M. (1928), *Celokupna dela (knjiga prva)*, Biblioteka Srpskih Pisaca/Narodna prosveta, Beograd.
- Karadžić, V. (1987), I, *Novi Zavjet* (prevod), Izdanje biblijskog društva, Beograd.
- Karadžić, V. (1927), II, *Srpske narodne pripovetke*, Srpska kraljevska akademija, Beograd.
- Kiš, D. (1999), I, *Enciklopedija mrtvih*, Narodna knjiga/Alfa, Beograd.
- Kiš, D. (1990), II, *Grobnica za Borisa Davidovića*, Svjetlost, Sarajevo.
- Krleža, M. (1969), *Povratak Filipa Latinovića*, Nolit, Beograd.
- Marinković, R. (1965), *Kiklop*, Prosveta, Beograd.
- Marković-Čížek, J. (1966), *Kuga* [prevod sa francuskog; naslov originala: La peste (A. Camus)], Prosveta, Beograd.
- Matavulj, S. (1962), *Bakonja Fra Brne*, Branko Đonović, Beograd.
- Novak, V. (1962), *Poslednji Stipančići*, Branko Đonović, Beograd.
- Pavlović, I. (1983), *Hadrijanovi memoari* [prevod sa francuskog; naslov originala: Mémoires d'Hadrien (M. Yourcenar)], Nolit, Beograd.
- Popović, D. (1986), *Knjiga o Milutinu*, Književne novine, Beograd.
- Ratković, M. (1999), *Sveta Pritka*, Jež, Beograd.
- Selimović, M. (1996), *Derviš i smrt*, Prosveta, Beograd.
- Sremac, S. (1998), *Pop Ćira i pop Spira*, JRJ, Beograd.
- Šenoa, A. (1981), *Čuvaj se senjske ruke*, Mladost, Zagreb.
- Velikić, D. (1992), *Astragan*, Duška, Beograd.
- Vučičević, B. (1984), *Lolita*, [prevod sa engleskog (V. Nabokov)], Narodna knjiga, Beograd.

b) novine:

- Arena*, nedeljne novine, Zagreb.
- Blic*, dnevne novine, Beograd.
- Dnevni avaz*, dnevne novine, Mostar.
- Globus*, nedeljne novine, Zagreb.
- Ilustrovana politika*, nedeljne novine, Beograd.
- Jutarnji list*, dnevne novine, Zagreb.
- Politika*, dnevne novine, Beograd.
- Večernje Novosti*, dnevne novine, Beograd.
- Vreme*, nedeljne novine, Beograd.

c) televizijske stanice:

HRT – Hrvatska Radio Televizija
RTCG – Radio Televizija Crne Gore
RTL – RTL Hrvatska
RTS – Radio Televizija Srbije
Z1 – Zagreb 1

Literatura

- Aleksić, R., Stanić, M. (1978), *Gramatika srpskohrvatskog jezika*, trinaesto izdanje (prvo izdanje 1961), Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Anić, V. (1994), *Rječnik hrvatskoga jezika*, drugo izdanje (prvo izdanje 1991), Novi Liber, Zagreb.
- Babić, S., Brozović, D., Moguš, M. et al. (1991), *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti-Globus, Zagreb.
- Barić, E., Lončarić, M., Malić, D. et al. (1997), *Hrvatska Gramatika*, četvrto izdanje (prvo izdanje 1979, pod naslovom: *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*), Školska knjiga, Zagreb.
- Barjaktarević, D. (1977), "Novopazarsko-sjениčki govori", *Srpski Dijalektološki Zbornik XXI*, 96-97, Beograd.
- Brabec, I., Hraste, M., Živković, S. (1961), *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, drugo izdanje (prvo izdanje 1952), Školska knjiga, Zagreb.
- Daničić, Đ. (1850), *Mala srpska gramatika*, Štamparija jermenskog manastira, Beč.
- Daničić, Đ. (1872), *Oblici srpskoga ili hrvatskoga jezika*, Štamparija Dragutina Albrehta, Zagreb.
- Duličić, M. (1997), *Govorimo hrvatski – jezični savjeti*, Hrvatski radio, Zagreb.
- Đorđević, R. (1984), "Kategorija broja imenica u engleskom i srpskohrvatskom jeziku", *Naučni sastanak slavista u Vukove dane 13*, 139-160, Međunarodni slavistički centar, Beograd.
- Ivić, M. (1973), "O nekim sintaksičkim konstrukcijama s kvantifikatorima u standardnom srpskohrvatskom", *Južnoslovenski filolog XXX*, 329-335, Beograd.
- Ivić, P. (1994), *Celokupna dela, O govoru Galipoljskih Srba*, 227-232, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci.
- Ivić, P., Klajn, I., Pešikan, M., Brborić, B. (1991), *Jezički priručnik*, BIGZ, Beograd.
- Jahić, Dž., Halilović, S., Palić, I. (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Karadžić, V. (1814), *Pismenica serbskoga jezika*, pečatnja Joanna Šnirera, Beč.
- Karadžić, V. (1898), *Srpski rječnik*, treće izdanje (prvo izdanje 1818), Štamparija kraljevine Srbije.
- Klajn, I. (1997), *Rečnik jezičkih nedoumica*, četvrtvo izdanje (prvo izdanje 1987), Nolit, Beograd.
- Lalević, M.S. (1951), *Sintaksa srpskog jezika*, Skripta za studente VPS, Beograd.
- Maretić, T. (1924), *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Knjižarnica jugoslavenske akademije, Zagreb.
- Maretić, T. (1963), *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, treće izdanje (prvo izdanje 1899), Matica hrvatska, Zagreb.
- Matković, M. (2006), *Jezični savjetnik – iz prakse za parksu*, Škorpion, Zagreb.
- Meillet, A., Vaillant, A. (1980), *Grammaire de la langue serbo-croate*, drugo izdanje (prvo izdanje 1924), Collection de grammaires de l'Institut d'Etudes slaves, Librairie Honoré Champion, Paris.
- Mićunović, Lj. (1999), *Gramatika bez muke*, Školska knjiga, Beograd, 1999.
- Mićunović, Lj. (2000), *Džepni pravopis srpskoga jezika*, Srpska školska knjiga, Beograd.
- Milošević, M. (2003), *Gramatika srpskoga jezika*, Draganić, Beograd.

- Mrazović, P., Vukadinović, Z. (1990), *Gramatika srpsohrvatskog jezika za strance*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića-Dobra vest, Sremski Karlovci-Novi Sad.
- Nikčević, V. (2001), *Gramatika crnogorskog jezika*, Dukljanska Akademija Nauka i Umjetnosti, Podgorica.
- Pavešić, S., Vince, Z. (1971), *Jezički savjetnik s gramatikom*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Peco, A. (1964), „Govor istočne Hercegovine“, *Srpski Dijalektološki Zbornik XIV*, 147-149, Beograd.
- Peco, A. (1982), „Ikavskošćakavski govori zapadne Bosne“, *Bosanskohercegovački Dijalektološki Zbornik III*, 143-144, Sarajevo.
- Peco, A., Stanojčić, Ž. (1972), *Srpskohrvatski jezik: Enciklopedijski leksikon*, Interpres, Beograd.
- Pešikan, M., Jerković, J., Pižurica, M. (1997), *Pravopis srpskoga jezika*, drugo izdanje (prvo izdanje 1995), Matica srpska, Novi Sad.
- Raguž, D. (1997), *Praktična hrvatska gramatika*, Medecinska Naklada, Zagreb.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (1880-1976)*, 23 knjige, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb.
- Remetić, S. (1985), „Govori Centralne Šumadije“, *Srpski Dijalektološki Zbornik XII*, 297-299, Beograd.
- Silić, J., Pranjković, I. (2005), *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
- Simić, R., Jovanović, J. (2007), *Mala srpska gramatika*, Jasen, Beograd.
- Stanić, M. (1974), „Uskočki govor“, *Srpski Dijalektološki Zbornik XX*, 218-219, Beograd.
- Stanić, M. (1977), „Uskočki govor“, *Srpski Dijalektološki Zbornik XXII*, 57-59, Beograd.
- Stanić, M., Moračić, D. (1989), *Jezičko pravopisni savetnik*, Naučna knjiga, Beograd.
- Stanojčić, Ž. (1996), „Morfologija, sintaksa i frazeologija“, u: M. Radovanović *et al.*, *Srpski jezik na kraju veka*, 111-141, Službeni glasnik, Beograd.
- Stanojčić, Ž., Popović, Lj. (1997), *Gramatika srpskoga jezika*, peto izdanje (prvo izdanje 1989), Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Stanojević, M. (1911), „Severno Timočki dijalekt“, *Srpski Dijalektološki Zbornik II*, 408-409, Beograd.
- Stefanović, A. (2010), *Les numéraux en serbo-croate (bosniaque, croate, monténégrin, serbe) : normes des standards et problèmes syntaxiques*, thèse de doctorat, Université Paris Sorbonne.
- Stefanović, A. (2012), „Neka zapažanja o upotrebi brojeva u romanima Meše Selimovića“, *Sarajevski filološki susreti I*, 26-41, Zbornik radova (knjiga I), Bosansko filološko društvo, Sarajevo.
- Stevanović, M. (1975), *Savremeni srpskohrvatski jezik I: Uvod, fonetika, morfologija*, treće izdanje (prvo izdanje 1969), Naučna knjiga, Beograd.
- Stevović, I. (1958), *Funkcionalna gramatika srpskohrvatskog jezika*, Svjetlost, Sarajevo.
- Šojat, A. (1973), „Karlovački govor“, *Hrvatski Dijalektološki Zbornik III*, 124, Zagreb.
- Šonje, J. (2000), glav. urednik, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb.
- Thomas, P.-L., Osipov, V. (2012), *Grammaire du bosniaque, croate, monténégrin, serbe*, Institut d'études slaves, Paris.
- Vlašić, N., Tomić, Lj., Vojinović, M., Radosavljević, D. (1972), *Gramatika u osnovnoj školi*, Kruševac.
- Znika, M. (2002), *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Zoričić, I. (1998), *Hrvatski u praksi*, Žakan Juri, Pula.
- Živojnović, Ž. (1992), *Cours pratique de serbo-croate*, Documents pédagogiques de l'Institut d'Etudes slaves, Paris.

Quantification of *pluralia tantum* nouns

Summary

The paper deals with the different possibilities of numerical quantification of *pluralia tantum* nouns in Bosnian, Croatian, Montenegrin, and Serbian. The author gives the historical and dialectological overview without which the state of the current written and oral languages cannot be judged. He also pays particular attention to the views concerning that issue contained in language manuals. One of the conclusions of the paper is that those views do not correspond to usage in modern language (or languages).

Key words: *pluralia tantum*, *quantification*, *adjectival numerals*, *collective numerals*, *cardinal numerals*, *usage*, *norm*